

Влияние на процеса на глобализация на света в Европа и в България

Румина Вълкова

Impact of the globalization process of the world in Europe and in Bulgaria: During the last years, the issues related to the effects from the globalization and the opportunities it provides, are frequently discussed. Countries are increasingly open to the idea of creating a global space, boundaries disappear, and with internet and technological progress the communication is possible in all parts of the world. Therefore, we agree with the Canadian cultural Marshall MacQueen that in the age of electricity the world is not larger than a village.

Key words: Globalization, Global problems, Index of Globalization

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременния политически живот съществено място заема процесът на глобализация. По отношение на дефиницията на този процес политолозите са единодушни, че той се свързва с различни аспекти на развитие, които го обуславят. В последните години наблюдаваме една широкомащабна интеграция, включваща икономика, финансови пазари, търговия, технологии, култура и др.

Изискванията към Европейския съюз (ЕС) се увеличават с нарастващите и придобиващи все по-голяма важност и неотложност проблеми на обществото. Част от главните задачи на съюза са да гарантира мира и сигурността на европейските граници. Европейската политика цели да постигне положителни резултати в области като труда, международната престъпност, правораздаването и др. Много политики отчитат благоприятната роля на глобализацията, по-конкретно на общата европейска политика за сътрудничество и взаимопомощ за постигането на положителни резултати в борбата с редица актуални проблеми и постигането на поставените цели.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Същността на глобализацията се изразява в протичането на редица икономически, политически, социални, технологични, културни и др. процеси, които се изразяват в отношенията между различни държави, хора и организации. Тези процеси се приемат като стъпки за премахване на границите и максимално възможно скъсяване на разстоянията в световен мащаб. Промените целят да се осигури достъпност, лесно разпространение и взаимно навлизане на хора, стоки, капитали, културни ценности, технологии и др. Ефектите от процеса на глобализация не могат да се определят едностранно. Съществуват разнородни мнения и гледни точки за ползите и вредите от нея. Глобализацията е един от най-актуалните и обсъждани въпроси в нашето съвремие.

Европа и създаването на Европейския съюз имат съществена роля и принос в процеса на глобализация. Обединяването на страните води до премахването на бариерите между тях и осигурява нови възможности за тяхното развитие. Протичането на този процес може да се онагледява с редица примери за създадени организации, програми, проекти, системи и др., които да подпомагат осъществяването на общите политики на страните членки на съюза. В различните направления на процеса на глобализация могат да бъдат посочени редица примери за създадените в Европа организации, програми, проекти и системи, които целят

обединяването на страните, членувачи в съюза, във всички сфери и дейности на обществения живот. Като примери могат да се посочат създадената през 1960 г. Европейска асоциация за свободна търговия (ЕФТА), в областта на културата Програма "Култура" (2007–2013) на ЕС и др.

Глобализацията на икономиката се изразява главно в премахване на границите и разширяването на националните производства, вследствие на отварянето на пазарите на труда, финансовите пазари, свободното движение на капитали и др. Икономическата глобализация създава условия за свободна търговия, увеличаване на потребителските кредити, създаване на международни организации като Международния валутен фонд (МВФ), Световната банка, Световна търговска организация (СТО) и др.

Културата в условията на глобализация се влияе от възможностите за лесен достъп до продукта, създаван в сферата като кино и телевизионна продукция, печатни и електронни издания и др.

По отношение на политиката глобализацията стеснява правомощията на националните органи за управление, тъй като стават все повече въпросите, които следва да се решават на наднационално ниво.

Глобализацията на обществото създава нов тип комуникация между отделните единици, свързани с все по-разпространените технологии и социални мрежи, които изместват традиционния вид общуване, работа, пазаруване и др.

Компютърната глобализация е процес на приспособяване на компютърния софтуер, с цел той да бъде използван в различните страни.

Като универсален процес глобализацията представлява непосредствен процес на движение на икономически, парични, човешки, производствени и други видове ресурси.

Съществено място заема глобализацията на комуникациите, която се свързва предимно с развитието на високите технологии, които направиха възможно скъсяването на разстоянията, улесняват общуването, размяната на стоки и услуги и др. Развиването на тези технологии ги прави достъпни за всеки отделен индивид и прави възможно участието на всяка отделна единица от обществото в глобализационния процес.

Глобализацията на търговията се изразява най-вече в откриването на нови пазари и организации, във възможността за свободното преминаване на стоки и капитали и развиването на национални фирми и производства извън границите на дадена страна.

Предимството на глобализацията в сферата на опазването на околната среда е, че дава възможност за обединяване на усилията за разрешаване на общозначими проблеми като озоновата дупка, замърсяването на водите, изсичането на горите и др.

Безспорна е ролята на глобализацията в образованието, което позволява обмяната на опит между различните страни, разширяване на мирогледа, повишаване на качеството на образователните услуги като цяло и др.

Основна идея на ЕС е да бъде установен еднакъв стандарт във всички държави. Да бъдат приети единни норми за качество на стоките и услугите, да бъде унифицирано законодателството, провеждането на обща политика в областта на селското стопанство, икономиката, транспорта, социалната сфера, здравеопазването, бизнеса, културата и др.

През 2004 г. се сключва търговско споразумение с което се увеличават митата на стоките внасяни в САЩ от ЕС. След постепенното въвеждане на еврото започва борба за надмощие с долара. ЕС засилва интеграцията, за да увеличи възможностите на търговия и конкуренцията. Търговската политика на ЕС придава изключително значение на Съединените щати, с разнообразни и чести разногласия и с честото приемане на взаимни санкции под формата на тарифи за внос на конкретни стоки.

Мястото на България в процеса на глобализация

След поставянето на демократичното начало в нашата страна основните дотогава политически и икономически модели са разрушени. В новосъздадената геополитическа ситуация, за съжаление нашата страна попада в графата на страните, чиято икономика се счита за преходна и кризисна. Проблемите пред България в този процес са сложни. Външният дълг на страната е твърде голям. Той надхвърля БВП за година. България все още е принудена да търси източници на финансиране от свободния капиталов пазар. Участието на България в ЕС доведе по-скоро да усилване на влиянието на по-силните икономически страни и засили зависимостта ни от тях. Все още страната трудно се справя с изпълнението на основните критерии и изисквания на съюза.

Даниел Хамилтън, бивш заместник помощник-държавен секретар на САЩ за Европа и Джоузеф Куинлан, главен пазарен стратег на Bank of America написаха книга по поръчение на Американската търговска палата. Книгата е озаглавена "Глобализацията и Европа" и нейната цел е да покаже какво е влиянието на икономическата глобализация върху Европа и дали европейските държави са готови да печелят от икономическото обвързване със света и едновременно с това да се стремят към минимизиране на негативните ефекти от глобализацията. Като един от най-новите членове на съюза е обърнато специално внимание на България. Според авторите България е на дъното в Европа по отношение отговора на критериите от Лисабонския договор, като ситуацията се влошава от засилващата се конкуренция на други бързо развиващи се държави. И все пак България в сферата на иновациите има далеч по-добри перспективи от Гърция, Испания и Италия. Факторите за това изненадващо заключение са евтин труд, бързи структурни промени и голям приток на инвестиции у нас. Според Хамилтън и Куинлан проблемите на страната ще дойдат заради негативните демографски процеси. В момента страната е силна конкуренция на страни като Полша, Чехия, Унгария и др., тъй като може да предложи добре квалифицирана, но евтина работна ръка.

Глобализацията в Европа

Позитивното за Европа от глобализацията е, че се наблюдава ръст на износа, вноса и инвестициите, открити са повече работни места, доходите се увеличават, нивото на БВП расте.

Като недостатък на глобализацията се посочва, че тя води до спад в търсенето на определени видове трудови ресурси. Някои автори обаче смятат, че това по-

скоро ще намали деструктивните ефекти на пазара на труда и ще доведе до спад на безработицата в дългосрочен период. Повечето изследователи смятат, че отраженията върху Европа от глобализацията са по-скоро позитивни.

Европа е най-голямата търговска общност в света, тъй като е източник на около 50% от световния износ. За оценката на глобализацията важен критерий е движението на трудови ресурси. В Европа пристигат всяка година повече от един милион имигранти. Проблемът за ЕС е, че идват по-скоро ниско квалифицирани хора, а тези с по-висока квалификация отиват в САЩ или другаде. Позитивно следствие от глобализацията за Европа е, че инфлацията е значително по-ниска, отколкото би била без нея. "Да строиш там, където продаваш" е мотото на глобалните компании днес, което прави Европа дом на повече от 50% от мултинационалните компании. Общата европейска валута е една от водещите валути за сключване на международните сделки, като я изпреварва само американския долар.

Влияние на глобализацията върху националните икономики

Използването на работната сила, технологиите и разпространението им от една страна в друга, инвестициите в капитал – финансов, икономически, човешки и др., производството на стоки и услуги и др. са повлияни от процеса на глобализация. Това дава отражение върху нивото на конкурентоспособност, производителността на труда и ефикасността на производството на отделните национални стопанства. Растежа на чуждите инвестиции и развитието на световната търговия оказват важно значение за реструктурирането на промишлеността и създаването на транснационални предприятия. Безспорно е непосредственото влияние на този процес върху националните икономики на отделните страни. Развитието на технологиите играе важна роля за ускоряването на процеса на глобализация, в резултат на което нараства търговията на стоки и услуги и интелектуалният капитал става един от най-търсените ресурси на нашето време. Това налага по високи изисквания и конкуренция между отделните икономики.

Предимствата и недостатъците от ускоряването на процеса на глобализация са разнородни за по-силно и по-слабо развитите страни.

Ползите за развиващите се страни се изразяват във възможността за ползване на постиженията на развитите страни, достъпът до чужди пазари, снабдяването със стоки, които националното стопанство не може да произвежда, нова организация на производството и осигуряване на работни места и др.

За развитите страни ползите могат да бъдат намирането на изгодни условия за производство, изнасянето на стоки с по-ниско качество, възможност свободно да се трансферира капитал и др.

Загубите, които търпят развиващите се страни от глобализацията са свързани със силната конкуренция за националното производство, отпускането на заеми от страна на международните институции става срещу неизгодни за тях условия, развитите страни налагат едностранни мерки за внасяните от по-бедните държави стоки, в този процес е неизбежно пренасянето на редица негативни процеси като икономическа или финансова криза, болестни епидемии и др.

Развитите страни също усещат негативно влияние от глобализацията. Загубите за тях са например закриване на части от националното производство,

което се пренасочва в по-бедни държави с по-изгодни условия. Това обаче води до загуба на работни места в страната, до необходимост повече стоки да се набавят чрез внос от други държави. Усилията на всички участници в този процес са насочени за преодоляване на тези рискове и намаляване на загубите, които са предимно за по-бедните държави.

Глобални проблеми

В наши дни проблемите, които настъпват за човечеството, възникнали в процеса на глобализация се наричат глобални проблеми. Проблемите могат да бъдат разнообразни и се наблюдава динамичност в тяхното възникване, изменение или затихване. Някои биха могли да бъдат краткосрочни и бързо разрешени, други са дългосрочни и все още светът прави опити да обедини усилията си за колективното им разрешаване. Като цяло проблемите, които възникват са свързани с факта, че отделните общества имат различно развита икономика и производство и съществуват несъответствия в демографския ръст на населението; екологични проблеми; понякога институционалното развитие изпреварва икономическото и това би могло да води до загуби и др.

Безработицата се отнася към главните проблеми породени от процеса на глобализация. В тази връзка е създаден Европейски фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ). Идеята за основаването на такъв фонд е дадена през 2005 г. от председателя на Европейската комисия (ЕК) Жозе Мануел Барозу. След дебати и обсъждания се взема решение от Европейския парламент и Съвета, с което през 2007 г. се учредява ЕФПГ. Целта на този фонд е да подпомага работниците и служителите, които са изгубили своята работа, предимно от регионите, които са засегнати от разпространяващата се глобализация в търговията. Годишният бюджет на фонда е 500 хиляди евро, с които се финансират дейности свързани със специализирани обучения, съдействие при намирането на работа, съдействие при самонаемането, стимулиране на предприемачеството, както и група допълнителни доходи например помощи за периода на търсене на работа, заплащане на обучения и др. Важно е, че тези средства не са социални помощи. Целта на фонда е да се развива и подкрепя пазара на труда, а не да се стимулира безработицата. Използва се и индекс на глобализацията, който обхваща периода 1995-2013 и следи как предпоставките за глобализация се променят и как ще се промени темпът им в бъдеще. Този индекс използва 5 критерия – откритост към търговия, движение на капитали, обмен на информация и идеи, мобилност на работната ръка и интеграция.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разбира се, противници на идеята за глобализация не липсват. Техния аргумент е, че заветната цел на този твърде продължителен процес – постигането на един общ свят без граници, равни общества, без богати и бедни, еднакъв стандарт на живот, унифицирани критерии за качество и контрол – за недостижима. Като причина те изтъкват не невъзможността за постигане на тази цел, а липсата на политическа воля и желание. Все повече отслабва потенциала на по-бедните държави да се справят с проблеми, придобили европейско или дори световно равнище, и се засилва зависимостта им от богатите страни. Каквито и аргументи срещу да се посочват обаче, противниците на този процес трябва да признаят, че той променя световната система и разкрива нови възможности.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Бек, У., Що е глобализация? Заблудите на глобализма - отговори на глобализацията, София, 2002.

[2] Бхагуати, Дж., В защита на глобализацията, София, 2003

[3] NewBusiness.bg брой 16, 01. 02 2010

[4] <http://www.efta.int/>

[5] http://europa.eu/index_bg.htm

За контакти:

Докторант Румина Вълкова, Катедра „Публична администрация”, Университет за национално и световно стопанство, София, GSM: 0898 46 85 25, e-mail: rumina_as@abv.bg